

СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ

О. Ю. Приходченко, старший викладач, Національна металургійна академія України, oksana.prykhodchenko@gmail.com, orcid.org/0000-0001-5080-737X

Методологія дослідження. Для отримання результатів були застосовані наступні методи: абстрагування – при визначенні сутності поняття «система пенсійного забезпечення»; аналізу та синтезу – при визначенні завдань та принципів побудови системи пенсійного забезпечення, дослідженні методів її оцінки, розробці схеми системи пенсійного забезпечення; стандартні методи статистичних досліджень – при здійсненні аналізу стану пенсійного забезпечення в Україні.

Результати. На основі аналізу існуючих методологічних підходів до дослідження пенсійних систем визначено систему пенсійного забезпечення, з одного боку, як систему суб'єктів пенсійного забезпечення країни, які визначаються нормативними актами держави, а з іншого – як систему правових та організаційно-управлінських норм, принципів та методів, які регулюють діяльність цих суб'єктів з метою забезпечення певного рівня добробуту населення. Сформульовано основні завдання та принципи системи пенсійного забезпечення. Досліджено інформаційне забезпечення, яке необхідне для моделювання та оцінки пенсійної системи. На основі даних звітності пенсійного фонду проаналізовано розмір, структуру пенсійних виплат та коефіцієнт заміщення заробітної плати пенсією. Аналіз показав, що найбільший відсоток пенсійних виплат обіймають пенсії за віком, переважна більшість пенсійних виплат (69%) в діапазоні від 1500 до 2000 грн, що є трохи вищим за прожитковий мінімум для працездатних. Коефіцієнт заміщення заробітної плати пенсією з 2009 р. до 2017 р. мав тенденцію до зниження, що є негативним явищем, але в останні роки він продемонстрував певне зростання.

Новизна. Розроблена схема системи пенсійного забезпечення України, на якій представлено всі три її рівні та для кожного з них виокремлено індивідуальні та загальні чинники, що впливають на пенсійні виплати.

Практична значущість. Запропоновано основні демографічні та економічні показники, які лежать в основі оцінки системи пенсійного забезпечення та критерії, на які повинні орієнтуватися при дослідженні та розробці систем пенсійного забезпечення.

Ключові слова: система пенсійного забезпечення, солідарний рівень, накопичувальний рівень, принципи пенсійного забезпечення, коефіцієнт демографічної залежності, коефіцієнт заміщення

Постановка проблеми. У сучасному світі система пенсійного забезпечення сприймається як необхідна складова економічної системи. Як соціальний інститут вона з'явилась давно, але пройшла певні стадії розвитку, перш ніж предстати перед нами у сьогоdnішньому вигляді. Наразі актуальним питанням постає її ефективність та здатність виконувати поставлені функції. Тому важливе значення має те, з яких структурних елементів складається пенсійна система та які фактори це обумовлюють.

Кожна модель пенсійної системи у світі розвивалася відповідно до економічних, соціальних, культурних, політичних та історичних обставин цієї країни. Тому немає єдино правильного рішення та неможливо переносити чужі моделі систем пенсійного забезпечення без відповідних змін. Але аналіз існуючих моделей дає змогу певні особливості та характеристики, які сприяють або ні стійкості системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам пенсійного забезпечення останнім часом приділяється особлива увага з боку вчених, як зарубіжних, так і вітчизняних. Сучасному стану та проблемам розвитку пенсійної системи України у зв'язку з реформами, детальному вивченню понять система пенсійного забезпечення та пенсійна система присвячені роботи українських вчених Буряченко О. Є. [1, 2], Можечук Л. В. [3], Шалієвської Л. І. [4], Шумило М. М. [5] та інших. На світовому рівні математичним моделюванням пенсійної системи, її аналізом на рівні держав, створенням програмних продуктів для прорахування наслідків змін займаються вчені з Міжнародної Організації Праці [6], Світового банку, Міжнародного інституту прикладного системного аналізу. Заслужовує на увагу методика розрахунку Melbourne Mercer Global Pension Index [7]. В ньому показники групуються ще на 3 субіндекси, які відображають доступність системи пенсійного забезпечення (переваги, дизайн системи, економія, податкова підтримка, домашня власність, зростання активів), сталість (охоплення пенсійним забезпеченням, сума активів, внесків, демографія, державний борг, економічне зростання), цільність (законодавча база, управління, захист, комунікації, операційні витрати).

Формулювання мети статті. Метою даної статті є визначення основних понять в системі пенсійного забезпечення та аналіз сучасного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. В соціально-економічній системі країни система пенсійного забезпечення займає чільне місце як фактор підтримки непрацюючого населення. З іншого боку, внески з заробітної плати впливають на фінансове становище підприємств. Фінансування пенсій потребує збалансованості видатків та доходів пенсійного фонду. Таким чином, систему пенсійного забезпечення визначимо з одного боку як систему суб'єктів пенсійного забезпечення країни, які визначаються нормативними актами держави, а з іншого – систему правових та організаційно-управлінських норм, принципів та методів, які регулюють діяльність цих суб'єктів з метою забезпечення певного рівня добробуту населення.

Виходячи з головної мети системи пенсійного забезпечення, можна визначити наступні завдання, які вона повинна виконувати:

- застосування ефективного механізму перерозподілу грошей в часі для працюючого населення з гарантуванням певного розміру у пенсійний період;
- надання всіх видів пенсійного забезпечення, що передбачає різні принципи;
- мати механізми фінансування пенсій.

Суб'єктами системи пенсійного забезпечення є індивідууми, роботодавці, пенсійні фонди та пов'язані з ними організації; банки, страхові організації, органи державного нагляду, інші.

Складовою пенсійного забезпечення є законодавча база. В Україні передбачено три рівні системи пенсійного забезпечення. 1-й обов'язковий державний солідарний, 2-й обов'язковий державний накопичувальний (ще не працює), 3-й добровільний недержавний накопичувальний [8, 9].

Сформуємо принципи пенсійного забезпечення сформовано на основі законодавства та визначених завдань:

- поєднання державного та недержавного пенсійного забезпечення;
- поєднання солідарних та накопичувальних принципів;
- залежність пенсійних виплат від внеску та пенсійного стажу;
- залучення роботодавців та працівників до формування пенсійних фондів;
- доступність приєднання до системи.

На рисунку 1 представлені основні чинники, які впливають на пенсійні виплати в залежності від рівня пенсійної системи.

Чинники можна розділити на загальні та індивідуальні. Загальні чинники визначаються законодавством країни або учасником недержавної пенсійної системи. Індивідуальні чинники залежать безпосередньо від особи – учасника пенсійної системи.

Інформацію, яку потрібно мати для моделювання пенсійного забезпечення, можна поділити в залежності від обробки та сфери, яку вона описує. В залежності від обробки інформація є первинною, яка береться зі статистичних, фінансових звітів та інших джерел,

Пенсійна система	Чинники, які впливають на виплати	Види пенсійних виплат
<p>1 рівень</p> <p>Солідарна система</p> <p>Пенсійний фонд України</p>	<p>з солідарної системи</p> <p>а) загальні чинники</p> <ul style="list-style-type: none"> – мінімальний стаж, – пенсійний вік, – пенсійна формула, – мінімальний та максимальний розмір пенсії, – надбавки, – індексація та перерахунок, – оподаткування. <p>б) індивідуальні чинники</p> <ul style="list-style-type: none"> – розмір зарплати та стаж – достроковий та відкладений вихід на пенсію, – працюючі пенсіонери, 	<p>із солідарної системи</p> <ul style="list-style-type: none"> – пенсії за віком, – пенсії по інвалідності, – пенсії у разі втрати годувальника, – допомога на поховання пенсіонера, – соціальні пенсії, – пільгові пенсії, – пенсії за вислугу років.
<p>2 рівень</p> <p>Державна накопичувальна система</p>	<p>з накопичувальної системи</p> <p>а) загальні чинники</p> <ul style="list-style-type: none"> – мінімальний строк накопичення, – рівень доходності пенсійних активів, – мінімальна та максимальна сума коштів на пенсійному депозиту, – актуарні та фінансові розрахунки, – пенсійний вік, – оподаткування. <p>б) індивідуальні чинники</p> <ul style="list-style-type: none"> – умови поповнення рахунків, – тривалість життя в залежності від статі – зарплата та строк накопичення – процентні ставки та умови капіталізації процентів, 	<p>із накопичувальної системи:</p> <p>Одноразова виплата – усі накопичені кошти виплачуються одноразово на вимогу учасника фонду .</p> <p>Довічна пенсія – виплачується у вигляді періодичних платежів страховими організаціями, з якими учасник може укласти договір страхування довічної пенсії за рахунок коштів, перерахованих страховій організації з НПФ.</p> <p>Пенсія на визначений строк – виплачується у вигляді щомісячних або інших періодичних платежів по досягненні пенсійного віку.</p>
<p>3 рівень</p> <p>Добровільна недержавна система пенсійних заощаджень через:</p> <ul style="list-style-type: none"> – недержавні пенсійні фонди (НПФ); – страхові організації, – банківські установи. 		

Рис.1. Система пенсійного забезпечення України, розроблено автором на основі [8,9]

та вторинна, яка розраховується на основі первинної, іноді в рамках моделі.

В залежності від сфери, яку описує інформація, її можна поділити на демогра-

фічну, економічну та параметри, встановленні законодавством. Останні мають вплив як на демографічні, так і економічні показники. Так встановлюється вік працездатності, вік виходу на пенсію, необхідний трудовий стаж, мінімальний розмір зарплати та пенсії, обов'язкові ставки внесків у пенсійну систему тощо.

Демографічними показниками є чисельність населення на початок року, коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності, коефіцієнт міграції, загальна кількість померлих, кількість померлих серед осіб пенсійного віку, загальна кількість пенсіонерів на початок прогнозного періоду, кількість працюючих осіб, які виходять на пенсію у прогнозованому періоді, чисельність населення працездатного віку, чисельність населення, яке перевищує працездатний вік, чисельність зайнятого населення працездатного віку, чисельність зайнятого населення, яке перевищує працездатний вік, загальна чисельність зайнятого населення, тривалість життя, тривалість життя після виходу на пенсію.

Прогноз чисельності населення можливо робити, виходячи з різних сценаріїв.

У ролі економічних показників виступають кількість платників страхових внесків, які беруть участь у солідарній пенсійній системі; кількість платників страхових внесків, які беруть участь у накопичувальній пенсійних системах; розмір страхових внесків; розмір середньомісячної заробітної плати; відсоток інвестиційного доходу; відсоток адміністративних видатків; розмір середньомісячної пенсії, що виплачується із солідарної пенсійної системи; розмір середньомісячної пенсії, що виплачується із накопичувальної пенсійної системи; розмір середньорічного внеску однієї особи; розмір загальних річних внесків усіх платників; розмір пенсійного накопичувального рахунка в середньому на одну особу; величина оцінки одного року страхового стажу для учасників солідарної пенсійної системи; співвідношення осіб працездатного віку і осіб пенсійного віку;

баланс власних коштів (доходів і витрат) Пенсійного фонду України; обсяг надходження до бюджету Пенсійного фонду України коштів від сплати страхових внесків

роботодавцями та працівниками, з державного бюджету.

Для побудови фінансових прогнозів моделі пенсійної системи необхідні наступні параметри:

- кількість людей, які будуть платити внески;
- середній заробіток цих платників;
- кількість людей, які будуть отримувати пенсії;
- розмір пенсій, які вже нараховані відповідно минулих заробітків і виплачуються, а також індексуються;
- інвестиційні доходи.

Перелічені чинники залежать від економічного середовища, тому для розробки сценаріїв необхідно проаналізувати минулі тенденції та визначити початкові показники для актуарної оцінки схеми.

Необхідні економічні змінні:

- економічне зростання;
- поділ ВВП між оплатою праці працівників і винагородою капіталу;
- робоча сила, зайнятість і безробіття;
- заробітна плата;
- інфляція;
- процентні ставки.

Економічні припущення, як правило, повинні бути обговорені з національними експертами в міністерства планування, економіки та фінансів.

Різні підходи існують до проекту економічних показників з плином часу.

Для того, щоб визначити оптимальну структуру системи пенсійного забезпечення, необхідно визначити критерії та показники для аналізу. Вибір показників для аналізу пенсійної системи залежить від ступеню зрілості схеми, тобто скільки часу пройшло з її створення; фінансової системи; прогнозу демографічних показників; розміру схеми.

Деякі показники представлені нижче отримані з основного рівняння, що виражає вартість розподільчої пенсійної системи як добуток двох факторів:

$$PAYG = d(t) * r(t), \quad (1)$$

де PAYG – pay-as-you-go, розподільча (солідарна) пенсійна схема,

$d(t)$ – системний демографічний коефіцієнт залежності,

$r(t)$ – системний коефіцієнт заміщення.

В свою чергу ці коефіцієнти розраховуються наступним чином:

$$d(t) = \frac{\text{число пенсіонерів в рік } t}{\text{число активних вкладників на рік } t} \quad (2)$$

$$r(t) = \frac{\text{середня пенсія в рік } t}{\text{середні застраховані доходи у рік } t} \quad (3)$$

Розбивка витрат розподільчої системи на компоненти є частиною процесу перевірки схеми. Наприклад, коефіцієнт демографічної залежності можна розрахувати окремо для кожного виду пенсії, що покаже їх долю у загальній вартості схеми. Розрахунок фінансових коефіцієнтів для різних видів пенсій дає можливість порівняти фінансові результати з правовими положеннями. Наприклад, беручи до уваги середній вік вступу, звичайний вік виходу на пенсію і пенсійну формулу, актуарій може порівняти розрахований коефіцієнт заміщення для пенсії по старості з коефіцієнтом заміщення відповідно до положень закону.

До демографічних показників відносять коефіцієнт демографічної залежності, рівень охоплення та коефіцієнт вкладників. Системний демографічний коефіцієнт залежності можна порівняти із коефіцієнтом демографічної залежності, який розраховується як відношення кількості пенсіонерів до кількості людей працездатного віку.

Ефективний рівень охоплення схемою можна порівняти з закріпленим законами рівнем охоплення шляхом порівняння кількості застрахованих осіб (активних і неактивних) з потенціальним числом людей, які повинні бути охоплені відповідно до правових норм.

Коефіцієнт вкладників визначається як число активних застрахованих осіб у загальній кількості застрахованих осіб (активних і неактивних), і дає уявлення про потенціальну вагу неактивних застрахованих осіб у загальній відповідальності схеми.

Перейдемо до фінансових показників, які надають інформацію про майбутню еволюції витрат і на здатність схеми підтримувати їх в довгостроковій перспективі. Далі приведемо ключові фінансові показники [10]. Зазначимо, що для розрахунку біль-

шості з них необхідна математична модель роботи пенсійної системи.

Рівень розподільчої системи. Він являє собою відношення загальної суми витрат схеми (виплати і адміністративні витрати) в даному році до загального розміру застрахованих доходів за той же рік. Даний показник характеризує, яка ставка внесків повинна бути стягнута, якщо витрати схеми фінансувалися би лише за рахунок цього внеску. Граничний рівень розподільчої системи порівнюють з нинішньою ставкою внеску, щоб дати попередні оцінки необхідних змін ставки внесків у майбутньому. Крім того, можна обчислити регулюючий рівень розподільчої вартості, який представляє ставку, яка буде стягуватися з учасників (працівників та роботодавців), щоб покрити тільки витрати даного року, які ще не покриті резервами або іншими доходами (наприклад, державними субсидіями).

Загальна середня премія (GAP – general average premium). Цей показник розраховується шляхом прирівнювання поточної вартості майбутніх запланованих внесків застрахованих осіб (нинішніх і нових учасників), а також вартості наявних резервів, до поточної вартості прогнозованих майбутніх виплат і адміністративних витрат для існуючих і майбутніх застрахованих осіб і одержувачів допомоги. Це не означає, що схема буде в ідеальному балансі кожного року, але схема вийде на нульовий баланс в кінці обраного періоду. Технічно, ця премія може бути інтерпретована як довгострокова середня регулююча розподільна премія. GAP є теоретичною величиною фінансової системи і рідко використовуються на практиці для фінансування державних систем пенсійного забезпечення. Її основною перевагою є те, що можна порівняти вартість різних варіантів виплат за допомогою одного значення замість потоку внесків розподілених у часі. Наприклад, якщо влада хоче знати наслідки різного року виходу на пенсію, актуарій може легко обчислити GAP для різних варіантів. Це дозволяє владі виносити свої рішення на основі відносної фінансової ваги альтернативних рішень.

Загальна сума витрат у відсотках від ВВП. Цей показник забезпечує додаткову точку зору на витрати схеми по відношенню

до загальної вартості товарів та послуг, вироблених в країні. Це може дати уявлення про здатність економіки підтримувати схему в довгостроковій перспективі. Витрати схеми у вигляді відсотка від ВВП показують місце і вагу системи пенсійного забезпечення в економіці.

Коефіцієнт резервування. Він являє собою відношення резервів до річних видатків схеми. Цей відносний показник резерву дає приблизне уявлення про те, як довго схема могла б працювати якщо раптом не буде отримувати внесків та інвестиційного доходу.

Рівень фондування. Цей показник виражає кількість поточних запасів у відсотках від загальної суми зобов'язань схеми. Сума зобов'язань представляє теперішню вартість майбутніх виплат нинішнім пенсіонерам і загальні нараховані права застрахованого населення.

Середній коефіцієнт заміщення пенсій. Цей показник розраховується як відношення середньої пенсії до середнього застрахованого доходу, і показує, як схема справляється з заміною заробітку на пенсійну виплату.

Останній коефіцієнт є важливим як на рівні Пенсійного фонду, так і на індивідуальному. Але на індивідуальному рівні потрібно розглядати конкретні персональні дані та розраховувати майбутній коефіцієнт заміщення за допомогою математичних моделей.

Основним індикатором для визначення адекватності вважають коефіцієнт заміщення зарплати пенсією. Середній коефіцієнт заміщення пенсій розраховується як відношення

середньої пенсії до середнього застрахованого доходу, і показує, як схема справляється з заміною заробітку на пенсійну виплату. При аналізі адекватності пенсійної системи в умовах проведення реформ треба враховувати той факт, що попередні покоління мали інші умови відрахування із заробітної плати

На основі даних звітів пенсійного фонду проаналізовано розмір, структуру пенсійних виплат та коефіцієнт заміщення заробітної плати пенсією (див. табл.1, рис. 2-3). Отже, майже 75% пенсіонерів отримують пенсії за віком, при цьому середній розмір такої пенсії (2648,24 на 01.01.19 та 3064,77 на 01.01.2020) майже дорівнює середньому розміру пенсії за всіма видами пенсій (2644,66 на 01.01.19 та 3082,98 на 01.01.2020) [11–12].

Аналіз показав, що найбільший відсоток пенсійних виплат належить пенсіям за віком, переважна більшість пенсійних виплат (69%) в діапазоні від 1500 до 2000 грн, що трохи вище прожиткового мінімуму для працездатних. Коефіцієнт заміщення в з 2009 до 2017 року мав тенденцію до зниження, що є негативною тенденцією. Але в 2018 та 2019 році трохи збільшився.

Загальна кількість застрахованих осіб збільшувалась: протягом 2017 року на 180,3 тис. осіб, у тому числі найманих працівників – на 177,2 тис. осіб, протягом 2018 року на 320 тис. осіб. Таким чином, загальна чисельність застрахованих осіб у грудні 2018 року склала 13191,5 тис. осіб. Вона залишилась майже на тому ж рівні у грудні 2019 року і становила 13177,4 тис. осіб [11–12].

Таблиця 1

Розподіл кількості пенсіонерів за видами призначених пенсій

Види призначених пенс	на 01.01.2017	на 01.01.2018	на 01.01.2019	на 01.01.2020
за віком	9101,2	8915,6	8693,013	8534,558
по інвалідності	1393,4	1399,4	1370,249	1405,704
у зв'язку з втраченою годувальника	693,0	658,1	536,132	539,097
за вислугу років	653,8	646,0	229,732	220,594
соціальні пенсії	94,7	89,1	84,027	77,632
пенсії військово-службовців			553,958	553,767
довічне грошове утримання суддів	2,7	3,1	3,294	3,378
Всього	11938,80	11711,30	11470,41	11334,73

Джерело: [11-12]

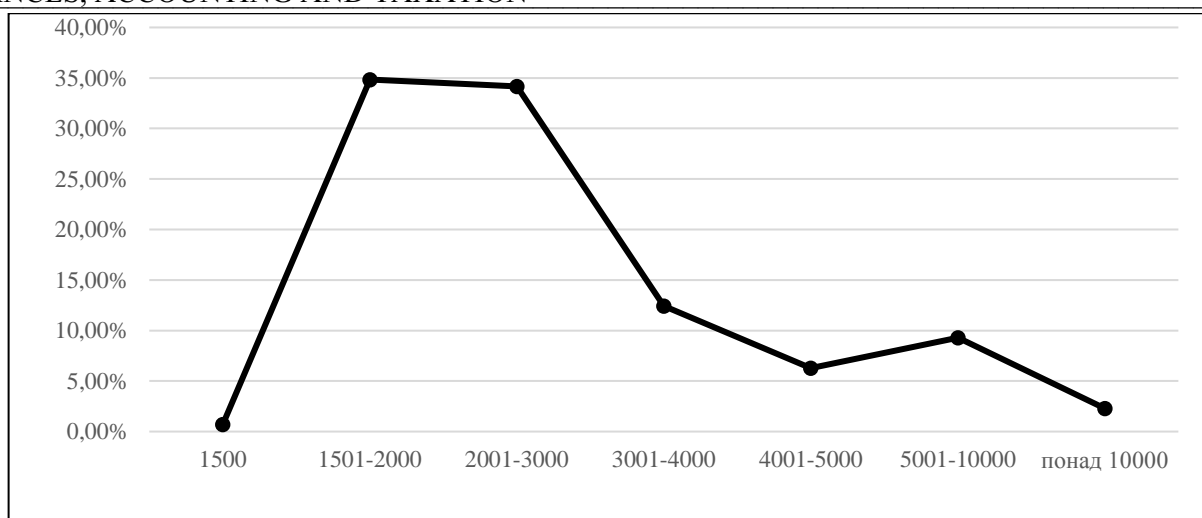

Рис. 2. Розподіл розміру пенсійних виплат [12]

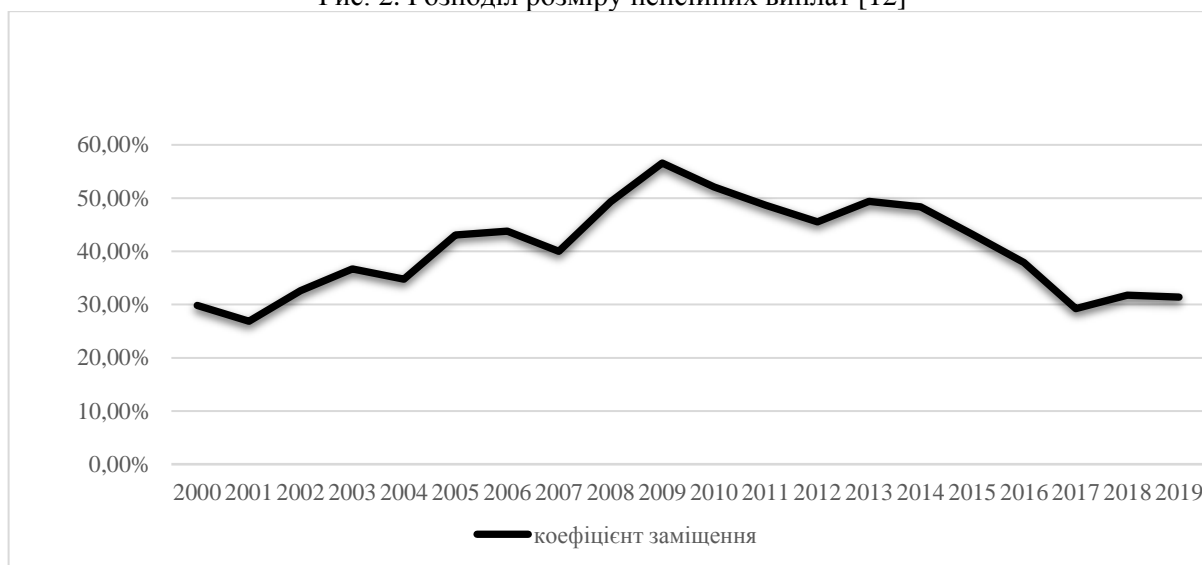

Рис. 3. Коефіцієнт заміщення заробітної плати пенсією [11–12]

При цьому на 1 січня 2020 року на обліку перебувало 11 334,7 тис пенсіонерів, що на 135,7 тис осіб менше порівняно зі станом на 1 січня 2019 року. Таким чином, коефіцієнт демографічної залежності трохи зменшився з 0,87 до 0,86.

Висновки. Система пенсійного забезпечення відіграє важливу роль в економічній системі держави. Для того, щоб вона виконувала належні функції підтримки непрацюючого населення та при цьому мала достатнє фінансування, необхідна розробка у відповідності із сучасними демографічними та економічними показниками.

Сучасний стан системи пенсійного забезпечення показує великий коефіцієнт демографічної залежності, негативну тенденцію зменшення коефіцієнту заміщення заробітної плати пенсією та досить низький рівень пенсій.

Література

1. Буряченко О. Є. Сутність поняття пенсійного забезпечення в науковому дискурсі / О. Є. Буряченко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Харків. : ХарРІДУ НАДУ, 2015. – Вип. 2(49). – С. 90–98.
2. Буряченко О. Є. Пенсійна система в Україні: історія становлення і теоретичні засади розвитку на сучасному етапі національного державотворення: дис.... канд. наук з держ. управ.: 25.00.01. Київ, 2017. 252 с.
3. Шалієвська Л. І. Пенсійне забезпечення: зарубіжний досвід та уроки для України / Л. І. Шалієвська // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 4. – С. 96–101.
4. Шумило М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні (за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 року) / М. М. Шумило // Вісник Національної академії наук України. – 2017. – № 2. – С. 76–87.
5. Можечук Л. В. Пенсійна система України: сучасний стан та перспективи розвитку / Л. В. Можечук

// Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 4. С.102-106.

6. Future of the Ukrainian pension system: adequacy, coverage and sustainability / International Labour Organization; ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe. - Budapest: ILO, 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_735152.pdf

7. Melbourne Mercer Global Pension Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://info.mercer.com/rs/521-DEV-513/images/MMGPI%202019%20Full%20Report.pdf>

8. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

9. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

10. Plamondon, P. Actuarial practice in social security / P. Plamondon, et al. – Geneva: International Labour Office, 2002. – 514 p.

11. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2018 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/1534465-zvit-pro-robotu-ta-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2018-rotsi/>

12. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2019 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-pfu.pdf

References

1. Buriachenko, O.Ye. (2015). Sutnist poniattia pensijnoho zabezpechennia v naukovomu diskursi. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. prats. Kharkiv: KharRIDU NADU, Vyp. 2(49), 90-98.

2. Buriachenko, O.Ye. (2017). Pensiina systema v Ukraini: istoriia stanovlennia i teoretychni zasady

rozvytku na suchasnomu etapi natsionalnoho derzhavotvorenna. Candidate's thesis. Kyiv.

3. Shaliiivska, L.I. (2019). Pensiine zabezpechennia: zarubizhnyi dosvid ta uroky dlia Ukrainy. Investytsii: praktyka ta dosvid, (4), 96-101.

4. Shumylo, M.M. (2017). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku systemy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini (za materialamy naukovoho povidomlennia na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 21 hrudnia 2016 roku). Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, (2), 76-87.

5. Mozhechuk, L.V. (2018). Pensiina systema Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, (4), 102-106.

6. Future of the Ukrainian pension system: adequacy, coverage and sustainability (2019). International Labour Organization; ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe,-Budapest, ILO. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_735152.pdf

7. Melbourne Mercer Global Pension Index. Retrieved from <https://info.mercer.com/rs/521-DEV-513/images/MMGPI%202019%20Full%20Report.pdf>

8. Zakon Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia» Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua>

9. Zakon Ukrainy «Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia» Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua>

10. Plamondon, P. (2002). Actuarial practice in social security. Geneva: International Labour Office, 514 p.

11. Zvit pro robotu ta vykonannia biudzhetu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2018 rotsi. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/1534465-zvit-pro-robotu-ta-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2018-rotsi/>

12. Zvit pro robotu ta vykonannia biudzhetu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2019 rotsi. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-pfu.pdf

СИСТЕМА ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ И МЕТОДЫ ЕЕ ОЦЕНКИ

О. Ю. Приходченко, старший преподаватель, Национальная металлургическая академия Украины

Методология исследования. Для получения результатов были применены следующие методы: абстрагирование – при определении сущности понятия «система пенсионного обеспечения»; анализа и синтеза – при определении задач и принципов построения системы пенсионного обеспечения, исследовании методов ее оценки, разработке схемы системы пенсионного обеспечения; стандартные методы статистических исследований – при осуществлении анализа состояния пенсионного обеспечения в Украине.

Результаты. На основе анализа существующих методологических подходов к исследованию пенсионных систем определена система пенсионного обеспечения, с одной стороны, как система субъектов пенсионного обеспечения страны, которая определяются нормативными актами государства, а с другой – как система правовых и организационно-управленче-

ских норм, принципов и методов, регулирующих деятельность этих субъектов с целью обеспечения определенного уровня благосостояния населения. Сформулированы основные задачи и принципы системы пенсионного обеспечения. Исследовано информационное обеспечение, необходимое для моделирования и оценки пенсионной системы. На основе данных отчетов пенсионного фонда проанализированы размер, структура пенсионных выплат и коэффициент замещения заработной платы пенсией. Анализ показал, что наибольший процент пенсионных выплат приходится на пенсии по возрасту, подавляющее большинство пенсионных выплат (69%) находятся в диапазоне от 1500 до 2000 грн., что чуть выше прожиточного минимума для трудоспособных. Коэффициент замещения заработной платы пенсией с 2009 г. по 2017 г. имел тенденцию к снижению, что является негативным явлением, но в последние годы он продемонстрировал тенденцию к увеличению.

Новизна. Разработана схема системы пенсионного обеспечения Украины, на которой представлены все три уровня пенсионной системы и для каждого из них выделены индивидуальные и общие факторы, влияющие на пенсионные выплаты.

Практическая значимость. Предложены основные демографические и экономические показатели, которые лежат в основе оценки системы пенсионного обеспечения и критерии, на которые должны ориентироваться при исследовании и разработке систем пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: система пенсионного обеспечения, солидарный уровень, накопительный уровень, принципы пенсионного обеспечения, коэффициент демографической зависимости, коэффициент замещения

PENSION SYSTEM AND METHODS OF ITS ASSESSMENT

O. Yu. Prykhodchenko, Senior Lecturer, National Metallurgical Academy of Ukraine

Methods. The results are obtained with the following methods: the method of abstraction – in determining the essence of “pension system” concept; analysis and synthesis – in determining the objectives and principles of the pension system structure, the study of methods for its evaluation, the development of pension system scheme; standard methods of statistical research – in carrying out the analysis of a condition of pension provision in Ukraine.

Results. Based on the analysis of existing methodological approaches to the study of pension systems, a pension system has been defined, on the one hand, as a system of subjects of the country's pension provision, which is determined by state regulations, and on the other, as a system of legal and organizational-managerial norms, principles and methods that regulate the activities of these entities with the purpose of ensuring a certain level of well-being of the population. The main objectives and principles of the pension system are formulated. The information support necessary for modeling and evaluating the pension system is investigated. Based on the data from the reports of the pension fund, the size, structure of pension payments, and the wage replacement rate for pensions are analyzed. The analysis showed that the largest percentage of pension payments belongs to old-age pensions, the vast majority of pension payments (69%) are in the range from UAH 1,500 to 2,000, which is slightly higher than the living wage for the able-bodied. The replacement rate from 2009 to 2017 tended to decrease, which is a negative phenomenon. However, in recent years it has increased to some extent.

Novelty. A scheme of the pension system of Ukraine has been developed, on which all three levels of the pension system are presented, and for each of them individual and general factors affecting pension payments are highlighted.

Practical value. The basic demographic and economic indicators that underlie the assessment of the pension system and the criteria that should be guided in the study and development of pension systems are proposed.

Keywords: pension system, solidarity rate, funded rate, pension principles, demographic ratio, replacement rate.

Надійшла до редакції 08.01.20 р.